

In 1948 belandde dit rococo-bouwornament in het museum. Het dateert uit de tijd dat het pand Markt 35 als Commandantshuis in gebruik was, of van kort daarvoor. Zal het ooit bij een restauratie weer worden teruggeplaatst?

Foto: Gerard van de Garde, met toestemming van het Stedelijk Museum Roermond

Nieuw deeltje in reeks 'Grote Monumenten'?

> Gerard van de Garde

*"(...) "Het onverkogt Huis van den Cancelier der vorige Provincie".
Ik kon dit huis niet onmiddellijk thuis brengen', schreef
gemeentearchivaris Van Hövell tot Westerfliet in 1973. 'Het bewuste
pand bleek identiek te zijn met huis Van Waegeningh, Markt 35.'*

Van Hövell had het over de aquarel onder aan deze pagina, één van de veertien illustraties bij een kaart van Groot-Limburg uit 1815, bedoeld om Roermond bij koning Willem I aan te bevelen als hoofdstad van deze nieuw gevormde provincie. Onze archivaris kende de geschiedenis van de panden Markt 35/Varkensmarkt 1 kennelijk niet of maar gedeeltelijk.

In het museum is het anno nu niet anders. "Weet u waar dat ornament vandaan komt?" vroeg ik eens, wijzend op een fraai gebeeldhouwd stuk Naamsteen waarvan ik toen nog niet wist dat het van Markt 35 afkomstig was. "Wij hebben helaas geen inventaris van de collectie," antwoordde een medewerkster, "maar ik zal even kijken of de conservator klaar is met eten. Hij weet nogal veel uit zijn hoofd." Conservator Tillie kon mijn vraag ook niet beantwoorden: "De mensen brengen af en toe dingen, die gaan dan maar naar het museum. En dan moeten wij verder maar zien." Waarna hij behulpzaam een

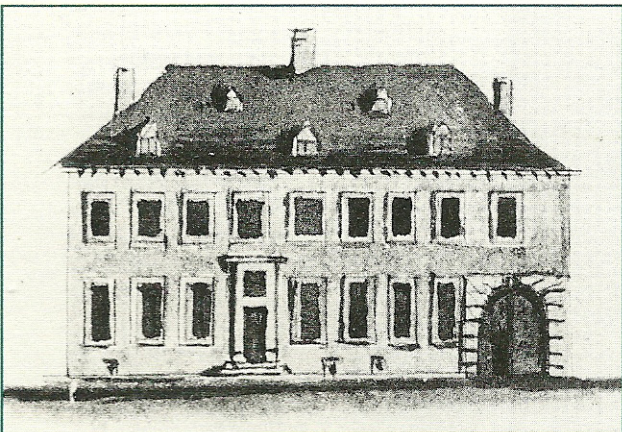
scooter en een fiets opzij schoof zodat ik een foto kon nemen. Zo is het momenteel met dat 'Huis van den Cancelier', in de 17e en 18e eeuw één van de prominentste openbare gebouwen in Roermond: onbekend en onbemind. Kort voor de 2e wereldoorlog was dat anders. Toen werd een deel van de geschiedenis van het pand beschreven in het jubileumboekje dat verscheen bij het tweede eeuwfeest van het R.C. Godshuis. Maar toen had de linkerhelft van het pand ook nog een grotendeels 18e-eeuwse gevel.

Van woning via omwegen tot Commandantshuis

Het pand Markt 35/Varkensmarkt 1 was tot 1741 eigendom van de familie Van Dulcken-Bors. Gossen van Dulcken, lid van een gevestigd Roermonds regentengeslacht, werd kort na de Spaanse herovering van Roermond in 1637 benoemd tot postmeester in dienst van de prins van Thurn und Taxis, die de postdiensten in het Duitse rijk runden. Hij kreeg de opdracht om een postdienst op Brussel en Antwerpen te openen, bracht daarna de dienst Keulen-Amsterdam tot stand en maakte zo zijn Roermondse woning tot het belangrijkste rijkspostkantoor in de vierhoek Hamburg-Brussel-Amsterdam-Keulen. Nadat het huis bij de stadsbrand van 1665 afgebrand was werd het in 17e-eeuwse stijl herbouwd. Toen Roermond in 1702 opnieuw door de Hollanders werd bezet, hield het op hoofdstadpostkantoor te zijn.

Twee van Van Dulckens kleinkinderen, de kanunnik Frans Goswijn Bors en zijn zus Dorothea, namen het initiatief tot de stichting van het Hospitaal Generaal. Het nieuwe hospitaal ging van start in hun ouderlijk huis aan de Markt/Varkensmarkt. Die behuizing werd al gauw te klein. Toen kwam garnizoenscommandant F. Anthoin de Rulle met een aantrekkelijk idee. Hij was ingekwartierd in het Gouvernementsgebouw (Prinsenhof), maar vond dit pand veel te groot. Als hij nu eens met het hospitaal zou kunnen ruilen...? Er werd een vrij ingewikkelde constructie bedacht: Dorothea Bors zou eerst haar huis aan het Hospitaal Generaal schenken en vervolgens zouden de Oostenrijkse regering in Brussel en het hospitaal elkaar hun panden uitlenen.

In 1741 werden de sleutels voor een notaris uitgewisseld. Zo kwam het, dat het grote gebouw aan de Markt/Varkensmarkt in 1776 op de kaart van J.B. Debouge werd aangeduid als 'l'Hôtel du Commandant'.

Het voormalig Commandantshuis in 1815. Het linker dak is waarschijnlijk niet goed weergegeven: al op de stadsplattegrond van Herman Janssens uit 1671 heeft het linker pand geen zuiver schilddak, maar een soort half zadeldak.

Foto: Gemeentearchief Roermond

Minieme verschillen in de raampartijen van linker en rechter pand.

Foto: Gerard van de Garde

Van Commandantshuis via omwegen tot woning

In 1782 werd de vesting Roermond ontmanteld en vertrok het garnizoen. Het Hospitaal Generaal kreeg de commandantswoning terug, maar mocht het Prinsenhof blijven gebruiken. Het verhuurde de woning daarop aan G.J. Luytgens, kanselier (president) van het Souverein Hof van Gelre. In de politiek roerige tijd die toen volgde moest Luytgens als voornaamste zetbaas van het Oostenrijkse bewind de stad driemaal onvrijwillig verlaten. Eind 1789 werd hij gearresteerd door 'Brabantse' (Belgische) revolutionairen, bij de Oostenrijkse restauratie keerde hij terug, daarna veroverden de Fransen Roermond en ontvluchtten de Oostenrijkse militairen en beampten de stad, vervolgens keerden die opnieuw terug en uiteindelijk bezetten de Fransen najaar 1794 Roermond weer, maar nu om er voorlopig te blijven. In de tussentijd had de Oostenrijkse regering de kanselierswoning opgedist als woning voor een nieuw benoemde garnizoenscommandant, maar door de oorlog werd die claim nooit gehonoreerd. (Een gevolg van de verdrijving van Oostenrijkers was overigens, dat het Hospitaal Generaal bijna stilzwijgend eigenaar werd van het Prinsenhof. De 'ruil' uit 1741 pakte uiteindelijk dus nogal eenzijdig uit.)

In de Franse tijd werd de voormalige kanselierswoning gebruikt als ambtswoning van Q. Gombervaud, hoofd van de gendarmerie, en later als kantoor van de souspréfecture Ruremonde van het département Meuse-Inférieure. Daarna is het pand alleen nog als woning en bedrijfspand in gebruik geweest.

Restaurabel?

Wie tegenwoordig de winkel B-Young of chinees restaurant Tin San bekijkt, krijgt niet het idee dat hij voor een 17e- of 18e-eeuwse gevel staat. Het R.C. Godshuis heeft het pand in 1871 gesplitst en in gedeelten verkocht. Daarna ondergingen beide helften tot 1985 en 1987 een reeks verbouwingen die het historische karakter bijna onherkenbaar maakten. De puien zijn modern en het muurwerk is van rond de oorlog, net als de erker en dakkapel van het rechterpand. Maar er zijn een paar saillante details. De raamlijsten op de bovenverdieping zijn beschilderd, maar kennelijk gemaakt van natuursteen en zo te zien oud. Er is wel een verschil tussen het linker- en het rechterpand. De ramen rechts zijn groter, en

als je goed kijkt zie je dat de oude raamlijsten verlengd zijn door ze op sokkeltjes van enkele decimeters te plaatsen. Verder is de dakkap van het linkerpand verre van strak, wat op oude balken en spanten duidt. Ook interessant is de fries van gootklossen aan de achterkant. Aan de voorkant heeft tot tenminste 1871 net zo'n fries gezeten. Zoals gezegd ligt er in het museum hoogstwaarschijnlijk nog een overblijfsel van het pand: het ondergedeelte van het bovenlicht boven de voordeur van Markt 35. Dit breed uitgevoerde bouwornament moet na 1932, het oprichtingsjaar van het museum, ergens vanaf gesloopt zijn. Opvallend is dat het geen bekroning vormt, maar bovenaan de aanzetten van een raamlijst bevat; het is dus een tussenstuk tussen twee ramen of tussen een deur en een raam. De voorgevel van Markt 35 is na 1871 verbouwd, waarbij het oorspronkelijk rococo-bovenlicht verdween maar het ondergedeelte hiervan tot 1948 als architraaf gehandhaafd bleef. Oude foto's bevestigen dat het bouwdeel in het museum van Markt 35 afkomstig kan zijn. Al met al zijn er heel wat ingrediënten aanwezig voor een verantwoorde restauratie van de 18e-eeuwse voorgevel: een vrij gedetailleerde tekening uit 1815, een groot deel van de raam- en deurlijsten, de helft van een oorspronkelijke dakkap en een fries aan de achtergevel die aan de voorgevel gekopieerd kan worden. Het belangrijkste ontbrekende puzzelstuk is - jammer genoeg - de 18e-eeuwse koetspoort, die na 1871 vervangen is door een eigentijds exemplaar en daarna in de huidige pui is opgegaan.

Uitbreiding

Mocht het zover komen dat het Commandantshuis inderdaad gerestaureerd wordt, dan kan het één van de pronkstukken van de Markt worden en de stad een forse toeristische impuls geven. Bavo Crombach komt er dan niet onderuit alsnog een extra deeltje uit te brengen in zijn reeks 'Grote Monumenten in Roermond'.

Het voormalig Commandantshuis in 1999. Na de splitsing in 1871 werd het linkerdeel uiteindelijk een kledingzaak en het rechterdeel een restaurant.

Foto: Gerard van de Garde